

Rietcursus

Hendrik-Jan Trooster

Arundo Donax, het soort riet waarvan onze klarinet- en saxofoonrietjes worden gemaakt. Dit riet is vooral te vinden in de buurt van Fréjus, Zuid-Frankrijk.

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Het riet	2
Structuur	3
Het hart	4
Testen	4
Balans	5
Te zwaar	5
Te licht	5
Dof	6
Dicht	6
Scherp	6
Ruis	7
Inspelen	7
Onderhoud	8
Schuren	8
Tot slot	9
Overzicht	9

Inleiding

Het riet is voor alle rietblazers zeer belangrijk. Het bepaalt voor een groot deel de toonkwaliteit en het gemak waarmee gespeeld kan worden. In deze cursus wil ik mij beperken tot het leren bijwerken van fabrieksrieten voor de klarinet en saxofoon. Er zijn namelijk ook blazers die zelf hun rieten uit bamboe snijden. Dit is erg moeilijk en arbeidsintensief. In deze cursus behandel ik hoe een nieuw fabrieksriet optimaal bespeelbaar kan worden gemaakt.

Hendrik-Jan Trooster

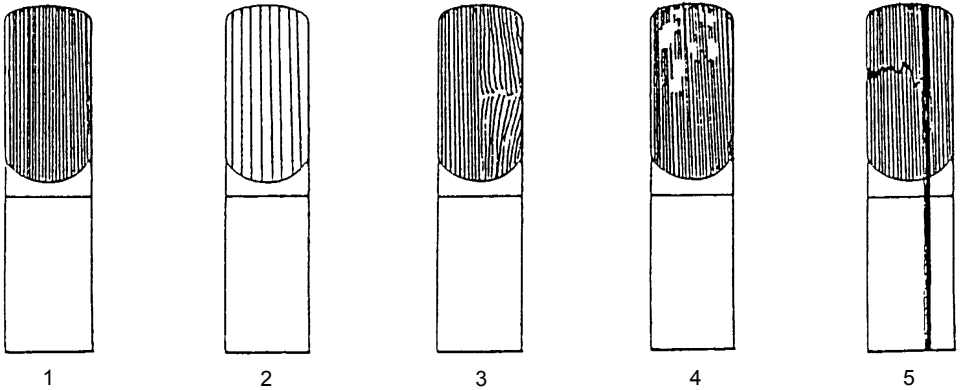
Het riet

Het riet wordt gemaakt van een bamboesoort, arundo donax geheten, die vooral in Fréjus (Zuid-Frankrijk) te vinden is. Het is een grote plant, meer dan manshoog, van verschillende dikte. De doorsnee van de stengel is bepalend voor het soort riet dat ervan gemaakt gaat worden. Misschien is het groot genoeg voor een bassaxofoon of basklarinet, of juist klein genoeg voor de es-klarinet.

Als het riet geoogst is, moet het eerst ongeveer drie jaar in de zon rijpen. Meestal gaat dit rijpingsproces gepaard met een verandering in de kleur, zodat men een goede kwaliteit bamboe aan de rijke gouden kleur kan herkennen. Groene rieten zijn niet rijp, bruinachtige overrijp, net als bij de meeste fruitsoorten. Bamboeriet is op verschillende plaatsen van verschillende dichtheid en dat kan soms variëren binnen één rietlengte. Hard bamboe biedt te veel weerstand en heeft een broze klank, ook al is het dun. Zacht bamboe is slap, ook als het dik is. Bamboe van gemiddelde hardheid biedt evenwichter weerstand. Deze verschillende gradaties in hardheid en ook de structuur komen hierna uitgebreider aan de orde.

Structuur

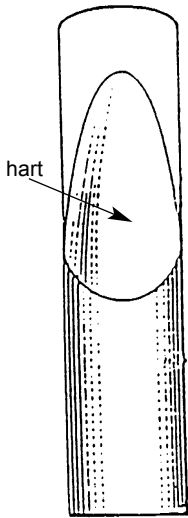
Zoals reeds opgemerkt, is het riet gemaakt van bamboe. Bamboe groeit en is dus afhankelijk van de weersomstandigheden, die op hun beurt weer effect hebben op de structuur van het hout (de nerven). Het is belangrijk een goed riet te leren herkennen. Ook moet geleerd worden te identificeren wat er met een minder goed riet mis is. Hieronder staan vijf van de meest voorkomende nerfstructuren afgebeeld.

1. Goede structuur. Fijne, parallel lopende nerven.
2. Te grof van structuur. Wijd uiteenliggende parallel lopende nerven. Teken van slap hout, vaak te lichte rieten die zelfs door afknippen niet veel beter zullen worden.
3. Scheve nerven en rietbreuk. Riet blaast erg stug aan en heeft een slechte balans.
4. Glazige plaatsen zonder nerven, ontstaan door te veel vocht. Het riet zal vaak te slap en pieperig zijn.
5. Groeischeur dwars en midden door de bast. Het riet is onherstelbaar verminkt.

Conclusie

Het meest ideale riet heeft een goudgele kleur en een fijne, regelmatige structuur. De nerven liggen dicht tegen elkaar aan.

Het hart

Als we een riet tegen het licht houden en er doorheen kijken, kunnen we goed zien hoe de structuur is. Ook zien we het riet van onder naar boven lichter worden in de vorm van een parabool. Hoe geleidelijker het verloop van donker naar licht is, hoe beter het riet. Deze parabool in het riet noemen we het 'hart'.

Testen

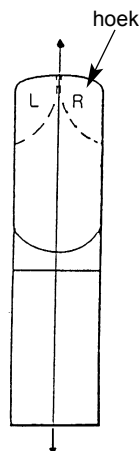
Voor we een nieuw riet uitproberen leggen we het eerst ongeveer dertig seconden in een bakje water. Hierdoor nemen de capillaire buisjes in de nerven vocht op, wat meer veerkracht in het riet tot gevolg heeft. Het riet is namelijk kurkdroog als het uit het doosje gehaald wordt.

Vervolgens zetten we het riet zeer zorgvuldig recht op het mondstuk. Daarna proberen we te spelen. Niet zo maar wat, maar zó dat we goed kunnen beoordelen wat er aan het riet mankeert, bijvoorbeeld een toonladder over verschillende octaven, zowel legato als staccato en zowel forte als piano. Let daarbij op de volgende aspecten:

- Ruist het riet erg
- Blaast het zwaar aan
- Knijp je het riet niet te snel dicht
- Spreken de hoge en de lage tonen even gemakkelijk aan
- Kun je makkelijk staccato spelen of klinkt de toon erg scherp

Balans

Helaas heeft niet elk riet een optimale structuur en zullen we er het één en ander aan moeten doen om die zo dicht mogelijk te benaderen. Allereerst moeten we ervoor zorgen dat het riet aan beide kanten even dik is. Je kunt dit goed voelen door de top van het riet licht op je vingertop te duwen en een draaibeweging te maken. Eén hoek van het riet zal moeilijk buigen als het dikker is dan de andere hoek. Vooral deze twee hoeken van het riet zijn vaak niet even dik. Door met een lichte draaibeweging, met heel fijn schuurpapier of schuurbies, voorzichtig over het te dikke gedeelte te schuren, kun je het riet in balans brengen.

Te zwaar

Na het in balans brengen van het riet testen we het nogmaals uit op het instrument. Als het te zwaar blijkt te zijn, dan moeten we van de hele spiegel iets afschuren. Schuur zeer gelijkmatig van het hart naar het dunste punt toe, zodat de reeds bereikte balans niet meer verstoord wordt.

Te licht

Een te licht riet heeft vaak een kleine, dunne klank en is in het lage register erg makkelijk te bespelen. De hoge tonen klinken dun en het riet wordt snel dichtgeknepen. Het gedeelte boven het hart is te dun en te lang. We kunnen hier wat aan doen door het riet korter te maken, zodat het bovenste gedeelte korter wordt en in verhouding dikker. Hiervoor gebruiken we een rietenknipper. Knip nooit te veel in één keer af. Een halve millimeter is vaak al erg veel. Als we het riet afknippen, hebben we de balans in het riet verstoord. We moeten het lichte gedeelte rond het hart overal iets dunner maken, om de verhoudingen in het riet weer goed te krijgen. Schuur altijd van het hart af!

Dof

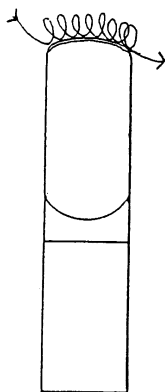
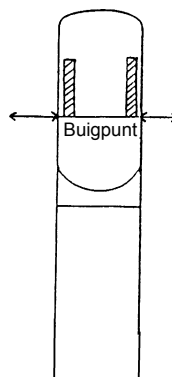

Een dof riet klinkt goed in het forte (hard) en dof (ruisig) in het piano (zacht). In dit geval is de bovenste rand van het riet te dik. We moeten deze rand dus dunner schuren.

Als het riet zowel in het forte als in het piano dof klinkt, dan is vaak het midden van de bovenste rand te dun ten opzichte van de hoeken. We kunnen dit verhelpen door de hoeken beide dunner te schuren.

Dicht

Een riet dat te dicht zit en te weinig veerkracht bezit, moet aan de zijkanten, boven de plek waar het riet van het mondstuk afbuigt, aan beide kanten dunner gemaakt worden in de vorm van een langerechte rechthoek.

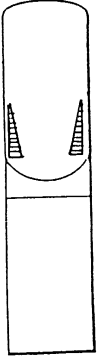
Scherp

Het riet is aan de uiterste bovenste rand te dik als het riet lekker speelt maar scherp klinkt. Door met schuurpapier met een kleine draaiende beweging langs de top van het riet te schuren kunnen we heel precies de bovenste rand dunner maken.

Door deze behandeling wordt het riet iets zwaarder, maar de weerstand in het riet wordt ook beter. Door deze handeling wordt staccato makkelijker en mooier.

Ruis

Bij een riet dat zeer veel ruist of vooral bij de lage tonen zeer veel ruist, moeten we aan beide zijden van het hart een langwerpige driehoek wegschuren. Door deze handeling zullen de lage tonen veel beter aanspreken en zal de ruis in het algemeen minder worden.

Door deze handeling zullen de lage tonen veel beter aanspreken en zal de ruis in het algemeen minder worden.

Bij de grotere rieten van bijvoorbeeld de basklarinet of de lage saxofoons zijn deze driehoeken de enige plekken waar geschuurd mag worden. Als een riet bijvoorbeeld in de linker bovenhoek te dik is dan schuren of schrapen we iets weg onder aan de linkerkant van het hart weg. We compenseren de linker bovenhoek door een handeling aan de linker onderhoek.

Ook kunnen we door met deze grotere rieten een beetje te schuiven en het riet zodoende ietwat scheef op het mondstuk te zetten vaak een groot deel van de ruis laten verdwijnen. Op elk mondstuk zal deze handeling echter een andere uitwerking hebben afhankelijk van de baan en de tipopening van het mondstuk.

Inspelen

Speel de eerste dag niet meer dan twintig minuten op een nieuw riet (inclusief de tijd dat je het riet bijwerkt). Het riet wordt na enige tijd zó nat dat het daardoor vozig en licht gaat klinken. Als het riet hierna opdroogt kan het totaal anders reageren. Zo kunnen we het riet snel te lang bijwerken door een verkeerd beeld dat we ervan hebben gevormd.

Het is daarom aan te raden het de eerste dag grof bij te werken en het daarna weg te leggen om het te laten drogen. Het riet houdt het nodige vocht vast en wordt daardoor veerkrachtiger. Deze rustperiode voor het riet is erg belangrijk!

De derde dag maken we het riet eerst weer goed nat en werken het vervolgens zo goed mogelijk af. Ikzelf speel daarna twee dagen elke dag een half uurtje op zo'n riet. Hoe beter je een riet inspeelt, hoe langer het uiteindelijk mee zal gaan. Een riet dat in de beginfase te lang bespeeld wordt, zal snel te licht worden en naar het mondstuk toe buigen en deze stand behouden na het opdrogen. Als dit gebeurt is het riet vaak onherstelbaar verminkt.

Onderhoud

Haal een riet na het spelen altijd van het mondstuk en maak het goed droog met een schone doek. Het riet zal op deze manier zeker drie keer zo lang meegaan. Haal het riet echt goed tussen je vingers en de doek door, zodat ook slijm van het riet verwijderd wordt. De poriën van het riet slippen anders dicht en het water dat opgenomen is kan slecht uit het riet komen. Ook om hygiënische redenen kan het geen kwaad het riet goed schoon te houden.

Hetzelfde geldt voor het mondstuk. Spoel dit af en toe met warm water goed af. Het riet kan het beste op een schone, gladde ondergrond bewaard worden. Hiervoor kan bijvoorbeeld een glasplaatje worden gebruikt.

Schuren

Schuur altijd op de volgende wijze:

- Met zeer fijn waterproof schuurpapier (600-800)
- Van het hart af
- Zeer kleine beetjes per keer
- Onder zéér lichte druk van je vinger (één grove uithaal kan het riet bederven)
- Op een glasplaatje met veel water zodat het soepel gaat

Tot slot

Het echt goed leren bijwerken is een lange weg van vallen en opstaan. Ik raad echter iedereen aan het te blijven proberen. De volhouder wint en het loont uiteindelijk zeer zeker de moeite. Veel succes en goede rieten toegewenst.

Overzicht

